

Vocabulaireverwerving stimuleren door toetsen?

Tien minder bekende toetsvormen

JAN-ARJEN MONDRIA

Als we het in het vreemde-talenonderwijs hebben over woorden leren, is de centrale vraag vaak: 'Hoe kun je leerlingen zó woorden laten leren dat ze bij de toets beter presteren?' In dit artikel kies ik echter de tegenovergestelde invalshoek: 'Hoe kun je vocabulairekennis zó toetsen dat leerlingen er beter door gaan leren, en als gevolg daarvan weer beter presteren?'¹

Voor het toetsen van de vocabulairekennis van vreemde-taalleerders zijn meerdere goede redenen te noemen. Een ervan is dat vocabulairetoetsen leerlingen kunnen stimuleren om woorden te leren – anders dan door de dreiging van een onvoldoende – bijvoorbeeld doordat ze (1) leerlingen bewustmaken van hun relatief geringe vocabulairekennis, (2) leerlingen hun progressie laten zien, of (3) op een leuke manier aandacht vragen voor vocabulaireverwerving. Ik zal deze redenen hieronder kort toelichten. Daarna volgt de kern van dit artikel: een bespreking van tien minder bekende toetsvormen die de vocabulaireverwerving van leerlingen kunnen stimuleren. Overigens moet het begrip 'vocabulaire' in dit artikel ruim worden opgevat: het gaat niet alleen om woorden maar ook om grotere lexicale eenheden, zoals collocaties (gebruikelijke combinaties van woorden).

Waarom vocabulairetoetsen leerlingen kunnen stimuleren tot leren

In de eerste plaats kunnen vocabulairetoetsen leerlingen bewustmaken van de omvang van hun vocabulairekennis. De constatering dat die relatief gering is, op bepaalde gebieden lacunes vertoont, of duidelijk achterblijft bij die van klasgenoten en zeker bij de vocabulairekennis in de moedertaal, is een verklaring voor veel problemen die leerlingen ervaren in de vreemde taal, met name bij leesvaardigheid. Diezelfde constatering kan leerlingen vervolgens aanzetten tot leren.

In de tweede plaats kunnen vocabulairetoetsen leerlingen hun *progressie* laten zien. Dat kan voor hen een belangrijke stimulans zijn om vooral door te gaan met leren. Progressie wordt bij sommige toetsen al zichtbaar na een korte periode (bijvoorbeeld een maand), maar bij andere toetsen pas na langere tijd (bijvoorbeeld een jaar). Idealiter stel je die progressie vast door op twee verschillende momenten twee parallelle toetsversies af te nemen. Maar als je geen parallelle toetsversies hebt, kun je desnoods twee keer dezelfde toets afnemen, wanneer de toets tenminste enige omvang heeft en de tweede toets niet te snel volgt na de eerste.

In de derde plaats kunnen toetsen de vocabulaireverwerving stimuleren wanneer ze op een leuke manier *aandacht* vragen voor vocabulaire. Ik denk dan vooral aan alternatieve, informele en minder bekende toetsvormen. Overigens is alleen al het feit dát je als docent vocabulairekennis (regelmatig) toetst belangrijk, omdat dat voor leerlingen een duidelijk signaal is dat vocabulaireverwerving essentieel is.

De drie net genoemde redenen sluiten elkaar overigens geenszins uit. Zo kun je een toets die leerlingen bewustmaakt van hun geringe vocabulairekennis na verloop van tijd nog weer eens afnemen om leerlingen hun progressie te laten zien. En daarmee aandacht vragen voor vocabulaireverwerving

Tien toetsvormen ter stimulering

Hieronder volgen tien korte besprekingen van minder bekende of minder gebruikte vocabulairetoetsvormen die leerlingen op een of meer van de net genoemde manieren kunnen stimuleren tot woorden leren. Elke bespreking bestaat uit een korte beschrijving, een uitgewerkt voorbeeld, een of meer toepassingsmogelijkheden, en waar nodig informatie over de beschikbaarheid van de toetsvorm.

De toetstechnische kwaliteit van de besproken toetsvormen blijft hier buiten beschouwing omdat de toetsen gekozen zijn met uitsluitend een didactisch doel: het stimuleren van leerlingen tot leren. De toepassingsmogelijkheden van de verschillende toetsvormen verschillen overigens per taal – sommige toetsen zijn slechts voor één of twee talen beschikbaar – en daarnaast per niveau en per type leerder. Elke docent zal dus zelf moeten bepalen welke toetsvormen bruikbaar zijn in zijn eigen situatie.

Tot slot moet hier nog vermeld worden dat de besproken toetsvormen in veel gevallen

ook nog een retentie-effect kunnen hebben. Het goed beantwoorden van een opgave is namelijk een vorm van herhaling, waardoor het onthouden wordt bevorderd. Om diezelfde reden is het voor fout beantwoorde opgaven trouwens van belang dat de leerling die na de toets opnieuw te zien krijgt, zodat hij de betreffende woorden alsnog (goed) kan leren.

1 Vocabulary Levels Test

De *Vocabulary Levels Test* (VLT) is een toets waarmee je kunt bepalen hoeveel woorden iemand ongeveer kent in een vreemde taal, in dit geval het Engels. De VLT is ontwikkeld door Nation (1990) en heeft inmiddels een zekere status verworven als vocabulairetoets. Hij toetst de woordkennis van vier verschillende frequentieniveaus (de woorden 1-2000, 2001-3000, 3001-5000 en 5001-10.000) en van het zogenaamde *academic vocabulary* (800 woorden die in wetenschappelijke teksten vrij algemeen voorkomen). Elk niveau (*level*) van de toets bestaat uit een serie van tien groepjes van zes woorden en drie betekenissen, waarbij elke betekenis met het juiste woord gecombineerd moet worden (zie Voorbeeld 1).

De manier waarop je iemands vocabulaireomvang met behulp van deze toets berekent, is als volgt. Stel dat een leerling bij het 2000-niveau 90% van de items goed heeft, bij het 3000-niveau 80%, en bij het 5000-niveau 40%, dan kent hij in totaal ongeveer 3400 woorden ($[90\% \times 2000] + [80\% \times 1000] + [40\% \times 2000]$).

1. business	6	part of a house
2. clock	_____	animal with four legs
3. horse	_____	something used for writing
4. pencil		
5. shoe		
6. wall		

Voorbeeld 1: Vocabulary Levels Test (Bron: Nation 2001, 416)

Toepassingsmogelijkheden

De VLT kan leerlingen duidelijk maken dat hun vreemdtaalige vocabulaire kennis relatief gering is, of dat hun kennis van het hoogfrequente basisvocabulaire (de eerste 2000 à 3000 woorden) of van het *academic vocabulary* lacunes vertoont, of dat hun kennis duidelijk achterblijft bij die van medeleerlingen. Een paar voorbeelden ter illustratie:

- Een 3-havoleerling blijkt in de loop van dat leerjaar slechts 70% van de eerste 2000 woorden te kennen, terwijl hij dat belangrijke, hoogfrequente basisvocabulaire op dat moment volledig zou moeten beheersen. In dat geval zal die leerling zo snel mogelijk zijn kennis van dat basisvocabulaire op peil moeten brengen door alle niet-gekende woorden alsnog te leren. De energie die hij daaraan besteedt, heeft bovendien een groter effect dan de energie die hij aan minder frequente woorden zou besteden.
- Een 6-vwoleerling blijkt veel woorden van het *academic vocabulary* niet te kennen. Omdat deze woorden vaak voorkomen in eindexamenteksten en in de Engelstalige studieteksten waarmee vwo'ers in het wetenschappelijk onderwijs te maken krijgen, zou hij deze woorden alsnog zo snel mogelijk moeten leren.

Een andere toepassing van de VLT is het zichtbaar maken van progressie. Wanneer de toets bijvoorbeeld aan het begin en aan het eind van een leerjaar wordt afgenomen, zien de leerlingen – en hun docent! – daadwerkelijk

een toename van hun vocabulaire kennis: het resultaat van hun leerinspanningen.

Beschikbaarheid

Voor het Engels zijn twee gelijkwaardige versies van de VLT beschikbaar, respectievelijk in Schmitt (2000, Appendix F) en in Nation (2001, Appendix 3). De complete lijst van *academic vocabulary*, de zogeheten *Academic Word List* (Coxhead 1998), is eveneens te vinden in Schmitt (2000, Appendix B) en in Nation (2001, Appendix 1), en daarnaast op internet via: www.vuw.ac.nz/lals/staff/averil-coxhead/awl/index.html.

2 Productive Levels Test

De *Productive Levels Test* (PLT) is de productieve tegenhanger van de zojuist besproken (receptieve) VLT (Laufer & Nation 1999). Hij toetst de kennis van exact dezelfde woorden, alleen moeten de leerlingen ditmaal in een zinscontext zélf het Engelse woord invullen. Daarbij zijn telkens een of meer beginletters gegeven, dit om alternatieven uit te sluiten. De complete toets bestaat voor elk van de vijf niveaus uit 18 items (zie Voorbeeld 2).

1. I'm glad we had this opportunity to talk.
2. There are a doz_____ eggs in the basket.
3. Every working person must pay income t_____.
4. The pirates buried the trea_____ on a desert island.
5. Her beauty and cha_____ had a powerful effect on men.

Voorbeeld 2: Productive Levels Test (Bron: Laufer & Nation 1999, 46)

Toepassingsmogelijkheden

De toepassingsmogelijkheden van de PLT zijn analoog aan die van de VLT, waarbij uiteraard bedacht moet worden dat de eisen

voor productieve vocabulairekennis in het algemeen lager zijn dan voor receptieve vocabulairekennis.

Beschikbaarheid

Voor het Engels zijn twee parallelle versies van de PLT beschikbaar, die zijn gepubliceerd in Laufer en Nation (1999). Een van die versies is eveneens opgenomen in het eerder genoemde boek van Nation (2001, Appendix 4). On-line-versies van de toetsen zijn te vinden op: www.er.uqam.ca/nobel/r21270/levels/.

3 Woordassociatietoets

Een eenvoudige manier om de vooruitgang van een leerling in een vreemde taal te meten, is nagaan hoe snel hij met elkaar geassocieerde woorden kan bedenken in die taal. Wanneer je dat van tijd tot tijd doet – uiteraard telkens met andere woorden – ziet de leerling zijn progressie (zie Voorbeeld 3).

Instructie

1. Vraag de leerlingen om in één minuut tijd zoveel mogelijk Nederlandse woorden te noteren in de vorm van een associatiereeks. Als voorbeeld kunt u het woord 'appel' geven, met als mogelijke reeks: appel – boom – hout – kast – leeg – vol – opruimen (enzovoort). Het gaat er dus om dat er steeds een verband is tussen twee opeenvolgende woorden.
2. Nadat de leerlingen de opdracht met een door u opgegeven Nederlands woord (bijvoorbeeld 'trein') hebben uitgevoerd, vraagt u hun om, zonder dat ze die reeks zien, hetzelfde te doen in de vreemde taal, met als uitgangswoord de vertaling van het net opgegeven Nederlandse woord (in dit geval dus het Engelse/Franse 'train' of het Duitse 'Zug').

Scoring

Na afloop berekent de leerling zijn toetscore als volgt:

$$\frac{\text{aantal woorden in de vreemde taal}}{\text{aantal woorden in het Nederlands}} \times 100$$

Als een leerling bijvoorbeeld 10 woorden in de vreemde taal had en 20 in het Nederlands, dan is zijn score: $(10/20) \times 100 = 50$. Naarmate zijn woordenschat in de vreemde taal groter is, zal zijn score hoger zijn.

Variant

In plaats van met een 'keten' van associaties – zoals hierboven – is deze toets ook mogelijk met een 'ster' van associaties, dat wil zeggen dat elk nieuw woord rechtstreeks geassocieerd is met het uitgangswoord. Zo is het uitgangswoord 'appel' bijvoorbeeld rechtstreeks te associëren met de woorden sap, klokhuis, boom, pit, geel, lekker, steeltje, enzovoort.

Het is ook mogelijk om de toets aan te laten sluiten bij een zojuist behandeld thema, en wel door een uitgangswoord te kiezen dat een centrale plaats inneemt binnen dat thema.

Voorbeeld 3: Woordassociatietoets (Bron: vrij naar Doyle & Meara 1991, 117)

Toepassingsmogelijkheden

Door telkens de resultaten in de vreemde taal af te zetten tegen die in de moedertaal kun je leerlingen hun progressie laten zien. Daarnaast vraagt de toets op een speelse manier – competitie onder tijdsdruk – aandacht voor vocabulaireverwerving. Door elke keer een ander uitgangswoord te kiezen, kun je deze toetsvorm bovendien herhaaldelijk gebruiken.

4 Vocabulairewinst 'boeken'

Een leuke manier om vocabulaireverwerving te stimuleren door lezen is te vinden in Voorbeeld 4.

Lees een boek in de vreemde taal – op niveau $n+1$ – en onderstreep elk woord dat je niet kent en ook niet kunt raden. Lees door totdat je twintig onbekende woorden hebt onderstreept. Zoek die woorden vervolgens op in een woordenboek en noteer ze met hun betekenis en de zinscontext op woordkaartjes (of eventueel in een vocabulaire-schrijft).

Lees zo elke dag een stukje en noteer telkens hoeveel regels je kon lezen. Het is nóg leuker om het in een grafiekje te zetten. Je zult dan zien (!) dat je in de loop van het lezen van het boek steeds meer kunt lezen voordat je twintig onbekende woorden bent tegengekomen. Dit leerproces kun je versnellen door het genoemde vocabulaire telkens even te herhalen.

Voorbeeld 4: Vocabulairewinst 'boeken' (Bron: naar Doyle & Meera 1991, 152-153)

Toepassingsmogelijkheden

Deze toetsvorm vraagt op een originele manier aandacht voor vocabulaireverwerving. Tevens laat hij leerlingen hun progressie zien, en wel binnen een zeer kort tijdsbestek.

5 Woorddossier toetsen

Het woorddossier als mogelijkheid om leerlingen zelfstandig vocabulaire te laten verwerven is inmiddels algemeen bekend: leerlingen noteren onbekende woorden die ze in hun tekstboek of elders tegenkomen in een persoonlijk woorddossier – bij voorkeur in de vorm van woordkaartjes – samen met de door hen in een woordenboek opgezochte betekenis en de zinscontext waarin ze het woord tegenkwamen. En wanneer leerlingen vervolgens op basis van zo'n dossier een 'vinkje' krijgen, hebben ze daarmee aan een verplichting voldaan.

Maar dat laatste is eigenlijk jammer. Want weliswaar leert een leerling iets van het

opzoeken en noteren van onbekende woorden en hun betekenissen, maar uit onderzoek blijkt dat een leerling aanzienlijk méér leert wanneer hij die woorden met hun betekenis vervolgens ook nog eens gaat inprenten (Mondria 1996, 1997). Dat kost relatief weinig extra tijd, zodat het rendement (het leereffect in verhouding tot de geïnvesteerde tijd) duidelijk groter wordt.

Rest alleen nog de vraag hoe je leerlingen in het examenjaar nog aan het woorden leren krijgt nu het schoolexamen geen apart vocabulairecijfer meer toestaat. Een oplossing kan dan zijn om het woorddossier pas af te vinken wanneer een leerling heeft laten zien dat hij de woorden daadwerkelijk kent. Een praktische manier om dat te controleren is te vinden in Voorbeeld 5, waar een docent Engels de werkvorm beschrijft die hij gebruikte in een 4-havoklas.

'Aan het eind van een module toetsen leerlingen elkaar in groepjes van drie: een *ondervrager*, een *ondervraagde* en een *notulist* die de score bijhoudt. Daarna wisselen de rollen en eventueel de groepen; dat doe je dus drie keer. Zo kun je gemakkelijk binnen een lesuur iedereen aan bod laten komen.

Je spreekt van tevoren af hoeveel woorden worden afgevraagd. Ook spreek je af hoeveel er goed moeten zijn voor een voldoende. Je kunt een cijfer geven, maar je kunt dit onderdeel ook als een handelingsdeel zien dat voldoende moet zijn verwerkt. Niet voldoende betekent: overdoen tot het wel voldoende is, anders heb je niet voldaan aan je verplichtingen voor die module. [...] Leerlingen zijn bewust en zelfstandig bezig met woordverwerving en spreken elkaar ook aan op hun verantwoordelijkheid voor het proces door de groepsgewijze controle.'

Voorbeeld 5: Woorddossier toetsen (Bron: Verslag RUG-Netwerk Moderne Vreemde Talen 1997)

Toepassingsmogelijkheden

De toets laat leerlingen hun progressie zien in de vorm van het aantal woorden dat ze zelfstandig hebben verworven. Daarnaast werkt de toets stimulerend doordat leerlingen elkaar controleren. Een positief neveneffect is dat leerlingen ook nog wat leren van elkaars woorden.

6 C-toets

De C-toets is een variant van de cloze-toets. Hij wordt gemaakt door van een korte tekst steeds de tweede helft van elk tweede woord weg te halen. De eerste zin wordt daarbij echter intact gelaten. Verder worden getallen, eigennamen en eenletterige woorden buiten beschouwing gelaten – met uitzondering van geëlideerde vormen als de Franse *l'*, *d'*, en *s'*, die bij het volgende woord gerekend worden – en wordt bij woorden met een oneven aantal letters één letter meer weggehaald dan er blijft staan (Klein-Braley & Raatz 1984; zie Voorbeeld 6).

Vom 16. bis zum 19. Jh. war Grossbritannien die weltweit führende See- und Kolonialmacht. Daher ko_____ es, da_____ Englisch schli_____ zur Welts_____ wurde. D_____ Industrielle Revol_____, die z_____ entscheidenden sozi_____ und polit_____ Umwälzungen füh_____, begann u_____ 1760 in Grossbri_____ und versch_____ dem La_____ auch ei_____ wirtschaftliche Führungs_____. Heute ha_____ viele al_____ Industrien a_____ Bedeutung verl_____, denn in der modernen Gesellschaft stehen Dienstleistungsbranchen wie Banken und Versicherungen im Vordergrund. Das in der Nordsee geförderte Öl sichert die Energie-versorgung des Landes.

Voorbeeld 6: C-toets Duits (Bron: www.c-test.de)

Toepassingsmogelijkheden

Het puzzelachtige karakter van de C-toets blijkt een echte stimulans voor leerlingen om op zoek te gaan naar de ontbrekende (delen van) woorden. Het aantrekkelijke van de C-toets is verder de eenvoud van constructie – even een tekstje van internet downloaden en vervolgens systematisch wat deleten (eventueel met behulp van een computerprogrammaatje als *Zarb*) – in combinatie met het gebruik van authentieke teksten, waardoor vocabulairekennis gerelateerd wordt aan leesvaardigheid.

Aansluiting bij het gegeven onderwijs is op een eenvoudige manier mogelijk door een behandelde tekst om te werken tot een C-toets. En wie iets creatievers wil, kan proberen een *nieuwe* tekst over hetzelfde onderwerp te vinden (bijvoorbeeld via internet) en daarvan een C-toets te maken. Op deze manier kan een deel van het geleerde vocabulaire getoetst worden in een nieuwe, authentieke context.

7 Yes/No-Test

De Yes/No-Test is ongetwijfeld de snelste manier om iemands vocabulairekennis te toetsen: een toetsonderdeel van 60 items is zelfs af te nemen in slechts één minuut. De toets werkt via zelfbeoordeling: van een lijst met vreemdtaalige woorden kruis je alle woorden aan die je (globaal) denkt te kennen. Maar om te voorkomen dat je in je streven naar een hoge score meer woorden aankruist dan je écht kent, bestaat de toets voor een derde deel uit 'nonsenswoorden': woorden die niet bestaan. Het aankruisen van deze nonsenswoorden leidt tot een correctie op de totaalscore. Een voorbeeld van een Yes/No-test – in dit geval een toets Engels voor native speakers – is te vinden in Voorbeeld 7.

1 clamp	21 humane	41 mingose
2 tepid	22 decrepit	42 hyperbole
3 allifont	23 degrify	43 aconite
4 turbulent	24 primeval	44 killick
5 parminous	25 mensible	45 myopia
6 morsel	26 devoid	46 bosker
7 populous	27 laminate	47 nugatory
8 outpanner	28 lorch	48 acrimony
9 gnarled	29 mercantile	49 bauxite
10 fanfare	30 furtive	50 mangrove
11 mellible	31 objective	51 fellous
12 yolk	32 abrasive	52 jeremiad
13 exclude	33 gillickry	53 fallology
14 ferdic	34 condense	54 latifundia
15 loiter	35 frigory	55 pragmatic
16 estuary	36 logarithm	56 cantry
17 vessey	37 destriptic	57 glyph
18 acoustic	38 didactic	58 motet
19 implex	39 fricasse	59 fricative
20 dabble	40 epitome	60 fulline

Scoring

Voor ieder aangekruist woord krijg je één punt. Vervolgens breng je voor elk niet-bestaand woord dat je hebt aangekruist twee punten in mindering. De niet-bestaande woorden zijn de nummers 3, 5, 8, 11, 14, 17, 19, 23, 25, 28, 33, 35, 37, 41, 44, 46, 51, 53, 56 en 60.

Interpretatie

De score varieert van 0 tot 40 punten, waarbij een gemiddelde native speaker rond de 25 punten scoort. Als je tegen de 40 punten scoort, heb je een bovengemiddelde vocabulairekennis. Als je veel minpunten hebt, overschat je je eigen kennis.

Voorbeeld 7: Yes/No-Test Engels (Bron: Doyle & Meara 1991, 167-168)

Toepassingsmogelijkheden

De Yes/No-Test wordt door sommige taleninstituten gebruikt om bij de intake van cursisten de omvang van hun vocabulairekennis vast te stellen met als doel om hen meteen in de juiste groep te plaatsen. De toetsen zijn echter niet vrij beschikbaar. Wel vrij beschikbaar zijn het Engelse toetsje van Voorbeeld 7 en twee elektronische toetsen voor respectievelijk de eerste en de tweede duizend woorden van het

Frans. Omdat de omvang van deze toetsen beperkt is, zijn ze vooral geschikt om eens op een andere manier aandacht te vragen voor vocabulaire.

Beschikbaarheid

Een elektronische toetsversie voor de eerste tweeduizend woorden van het Frans is beschikbaar via: www.er.uqam.ca/nobel/r21270/levelsF/index.html.

8 Vocabulary Profile

Met behulp van het via internet beschikbare programma *VocabProfile* van Tom Cobb kun je als leerder inzicht krijgen in je productieve woordenschat door een zelfgeschreven tekst in te voeren. Het programma, dat beschikbaar is voor Engels en Frans, bepaalt vervolgens hoeveel procent van de gebruikte woorden

valt in respectievelijk de frequentiegebieden 1-1000, 1001-2000, *academic vocabulary* (voor Frans: 2001-3000), en daarbuiten. Ook geeft het programma aan welke woorden in welke frequentiecategorie vallen. Zie Voorbeeld 8 voor een overzicht van de door het programma gegenereerde analyses.

Toepassingsmogelijkheden

Tekst (Authentiek, inclusief fouten overgenomen van internet [01/02/03])

Salut! Je cherche de correspondants pour mes élèves de la classe de français. Nous habitons au sud de l'Espagne, dans la région d'Estremadure. Le lycée a une particularité, c'est un lycée adapté pleinement aux nouveaux technologies: un ordinateur pour chaque deux élèves. C'est sa première année de fonctionnement et nous sommes en train de nous adapter et de chercher de ressources pédagogiques. Nous travaillons avec Linux (système alternatif à Windows) et nos ressources sont encore très limités. C'est une expérience intéressante que j'aimerais partager avec vous. J'ai 180 élèves environ, entre 12-16 ans. Je sais que c'est difficile d'avoir une telle quantité de correspondants, donc, je organiserais la correspondance pour mes élèves de 3^eESO (14-15). J'espère vos e-mail avec impatience ... à bientôt!

Analyse

Words in text (tokens) 136
Different words (types) 85
Type-token ratio 0.62

	Families	Types	Tokens	Percent
K1 Words (1 to 1000)	51	60	108	79,4
K2 Words (1001 to 2000)	10	11	14	10,3
K3 Words (2001 to 3000)	6	6	6	4,4
Off-list Words	?	8	8	5,9
Total	67+?	85	136	100,0

Profiel

[In de oorspronkelijke tekst (zie hierboven) hebben de woorden van elk van de vier frequentieniveaus een eigen kleur gekregen. Deze zijn niet weergegeven.]

Woorden per frequentieniveau

1-1000 [familles 51; types 59; tokens 107]

a ai aimerais année ans au aux avec avec avec avoir bientôt ce ce ce ce chaque cherche chercher classe dans de de de de de de de de de de de de deux difficile donc en encore entre environ espère est est est est et et et expérience français je je je je je je je la la la le/la limités mes mes nombre nombre nombre nombre nombre nombre nous nous nous nous nous nouveaux organiserai partager pour pour pour première que que région sa sais sommes sont sud système telle train travaillons très un un une une une une vos vous à à élèves élèves élèves élèves

1001-2000 [familles 10; types 11; tokens 14]

adapter adapté alternatif correspondants correspondants fonctionnement habitons intéressante lycée
lycée ordinateur ressources ressources technologies

2001-3000 [familles 6; types 6; tokens 6]

correspondance particularité pleinement pédagogiques quantité salut

Off list [familles 7; 8 types; 8 tokens]

e eso espagne estremadure impatience linux mail windows

Woordfamilies per frequentieniveau

[Als hierboven, waarbij per 'woordenboekvorm' (lemma) het aantal in de tekst voorkomende gevallen is weergegeven.]

Voorbeeld 8: Vocabulary Profile (Frans)

Het programma is een prima instrument om leerlingen bewust te maken van de (vaak beperkte) omvang van hun productieve woordenschat. Dat kan hen stimuleren om ook eens wat andere woorden te gebruiken. En als leerlingen dat vervolgens doen, zal het programma dat ook signaleren als progressie: een gevarieerder vocabulaire waarbij ook minder frequente woorden gebruikt worden. Maar welk gebruik een leerling ook van het programmaatje maakt: als hij het leuk vindt om een eigen tekstje eens zo te laten analyseren, is hij in ieder geval met vocabulaire bezig.

Ook voor de docent is het programmaatje handig, omdat je er tekstjes mee kunt analyseren op moeilijkheidsgraad. Op basis van zo'n analyse kun je dan bepalen of een tekst geschikt is voor een bepaalde doelgroep, of aan welke woorden je aandacht wilt besteden.

Beschikbaarheid

Engelse versie: www.er.uqam.ca/nobel/r21270/cgi-bin/webfreqs/web_vp.cgi.

Franse versie: www.er.uqam.ca/nobel/r21270/cgi-bin/F_webfreqs/web_vp.html.

9 Cumulatieve toetsing

Vocabulairetoetsen kunnen leerlingen niet alleen stimuleren tot leren, maar ook tot een *betere leerwijze*. Het komt namelijk vaak voor dat leerlingen de woorden wel kennen bij een toets, maar dat ze die woorden een maand later niet meer kennen. Voor een deel heeft dat te maken met een slechte leerwijze: op het laatst even 'stampen' en aansluitend net een voldoende halen. En inderdaad: op het eerste gezicht lijkt die methode succesvol. Bij een woordenleerexperiment bleek namelijk dat leerlingen die 30 minuten aaneengesloten hadden geleerd, bij een direct afgenomen toets *nét* zo goed presteerden als leerlingen die op drie opeenvolgende dagen telkens 10 minuten hadden geleerd. Maar toen diezelfde toets vier dagen later nogmaals werd afgenomen, bleek dat de leerlingen die 'in de tijd gespreid' hadden geleerd, maar liefst 35% meer hadden onthouden dan de leerlingen, die aaneengesloten hadden geleerd. Een fors verschil dus, bij dezelfde totale tijdsinvestering (Bloom & Shuell 1981).

Dat gespreide leren kun je als docent stimuleren door in elke vocabulairetoets ook

een beperkte steekproef op te nemen van woorden die de leerlingen eerder hebben geleerd (bijvoorbeeld uit een eerder hoofdstuk). Door deze zogenaamde *cumulatieve toetsing* (Mondria & Mondria-de Vries 1997, 55) dwing je leerlingen als het ware tot een leerwijze die ook op lange termijn succes heeft. Tevens stimuleer je hen om bij al het taalmateriaal dat ze tegenkomen aandacht te besteden aan eerder geleerde woorden waarvan ze de betekenis niet meer weten.

Voorbeeld 9 toont drie uitwerkingen voor een (denkbeeldig) vocabulaireboek met tien hoofdstukken. De eerste twee uitwerkingen zijn volledig cumulatief; de derde uitwerking is dat slechts gedeeltelijk.

Toepassingsmogelijkheden

Het doel van cumulatieve toetsing is, zoals gezegd, het stimuleren van een leerwijze die op lange termijn en bij dezelfde tijdsinvestering tot betere resultaten leidt. Welke vorm van cumulatief toetsen je daarbij als docent

kiest, is van minder belang, want elk cumulatief element dat je in je toetsing inbrengt zal een positief effect hebben. Wel is het aan te raden om als mvt-collega's op een school onderling afspraken te maken over cumulatieve toetsing, zodat leerlingen het als iets normaal gaan ervaren.

10 Handcomputer

Als laatste mogelijkheid noem ik hier nog de handcomputer: een woordkaartjessysteem dat bestaat uit een kaartenbak met verschillende vakjes. Daarmee herhaal je woorden automatisch op het juiste moment en precies zo vaak als nodig is, waardoor ze niet kunnen 'wegzakken' (Mondria & Mondria-de Vries 1991, 1997). Met behulp van deze handcomputer leer je woorden door je kennis ervan te toetsen: leren en toetsen zijn hier als het ware één. Het net genoemde cumulatieve element is daarbij volledig geïntegreerd (zie Voorbeeld 10).

'Soepel'		'Streng'		'Dakpan'	
Bij elke toets 90% nieuw en 10% uit voorgaande hoofdstukken.		Bij elke toets is voor elk voorgaand hoofdstuk 10% van de items gereserveerd.		Bij elke toets 2/3 nieuw (67%) en 1/3 uit het voorgaande hoofdstuk (33%).	
Toets 1	100% over hoofdstuk 1	Toets 1	100% over hoofdstuk 1	Toets 1	100% over hoofdstuk 1
Toets 2	90% over hoofdstuk 2 10% over hoofdstuk 1	Toets 2	90% over hoofdstuk 2 10% over hoofdstuk 1	Toets 2	67% over hoofdstuk 2 33% over hoofdstuk 1
Toets 3	90% over hoofdstuk 3 10% over hoofdstuk 1 en 2	Toets 3	80% over hoofdstuk 3 10% over hoofdstuk 1 10% over hoofdstuk 2	Toets 3	67% over hoofdstuk 3 33% over hoofdstuk 2
	[...]		[...]		[...]
Toets 10	90% over hoofdstuk 10 10% over hoofdstuk 1 t/m 9	Toets 10	10% over hoofdstuk 10 10% over hoofdstuk 1 [...] 10% over hoofdstuk 9	Toets 10	67% over hoofdstuk 10 33% over hoofdstuk 9

Voorbeeld 9: Cumulatieve toetsing

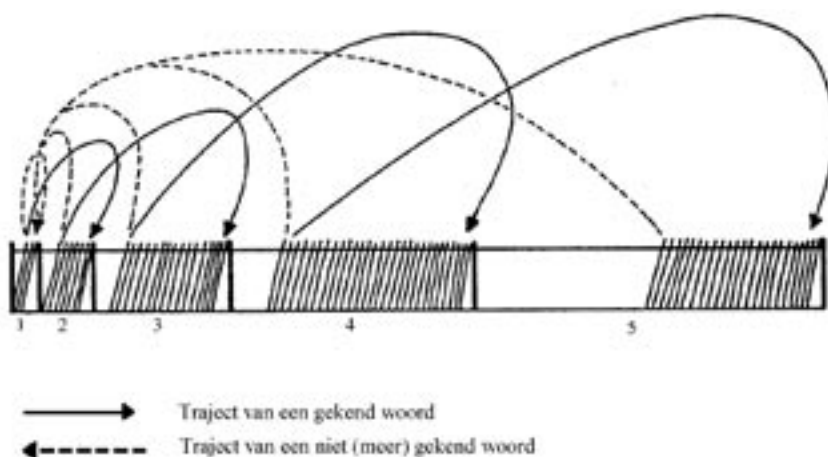
Toepassingsmogelijkheden

De handcomputer vormt een mooie illustratie van de drie redenen voor het leren van woorden uit het begin van dit artikel. Je ziet als leerder namelijk precies wat je kent (de totale

omvang van je vocabulairekennis is letterlijk zichtbaar), je ziet je progressie, en daarnaast wordt het werken met de handcomputer in het algemeen als stimulerend ervaren.

De handcomputer is een kaartenbak met woordkaartjes met een uitgekiend herhaalsysteem. Deze kaartenbak (dat kan gewoon een schoenendoos zijn) is verdeeld in vijf vakjes die steeds groter worden (resp. 1, 2, 5, 8 en 14 cm diep). Een andere mogelijkheid is dat je een serie van vijf audiocassettedoosjes neemt, maar dan worden de vakjes niet steeds groter. Voordeel is wel dat je ze makkelijker mee kunt nemen. Hoe werk je met de handcomputer? Elk woord dat je wilt leren zet je op een kaartje: het vreemd-talige woord op de ene kant, de vertaling op de andere kant (bij voorkeur in een andere kleur zodat meteen duidelijk is wat voor- en achterzijde is). Je plaatst de kaartjes in vak 1 (maximaal 30-40 kaartjes), en gaat ze doornemen. Wat je ervan kent, schuif je door naar vak 2; wat je niet kent, plaats je weer achterin vak 1. Wanneer er nog maar een paar woorden over zijn in vak 1, vul je het vak weer aan met 30-40 nieuwe woorden, en kun je weer gaan doornemen en doorschuiven. Als je dit enkele malen herhaald hebt, raakt vak 2 vol, en wordt het tijd om de woorden in vak 2

te herhalen: wat je nog kent, gaat naar vak 3; wat je niet onmiddellijk meer kent, gaat terug achterin vak 1. Zo ruim je ongeveer een vinger breed leeg van vak 2. Dit is meteen het principe van de handcomputer in een notendop: 'gekend' mag door naar het volgende vak; 'niet gekend/niet meer gekend' moet terug naar vak 1. Na enige tijd zullen ook de vakken 3 en 4 vol raken, en dan volg je dezelfde werkwijze als bij vak 2. Wanneer uiteindelijk ook vak 5 volraakt en ook daar geruimd moet worden, kun je in principe de kaartjes weggooien als je ze nog kent: je hebt ze dan immers zo vaak gezien, en bovendien zo gespreid in de tijd, dat je ze nu echt kent. Een andere mogelijkheid is dat je werkt met een vak 5 dat zo groot is dat je niet hoeft te ruimen. In dat geval kun je de kaartjes gewoon bewaren, en trek je er af en toe een steekproef van tien kaartjes uit om te zien of je de woorden nog kent. Op deze manier bevat vak 5 dus je totale woordenkennis!

Voorbeeld 10: Handcomputer (Mondria & Mondria-de Vries 1997, 33)

Tot slot

In dit artikel heb ik tien voorbeelden laten zien van minder bekende vocabulairetoetsvormen die leerlingen kunnen stimuleren om woorden te leren. Dat stimuleren doen ze doordat ze (1) leerlingen laten zien hoeveel woorden ze kennen, (2) leerlingen laten zien dat ze vooruit zijn gegaan, of (3) op een leuke manier aandacht vragen voor vocabulaireverwerving. Als een of meer van die toetsvormen in de lespraktijk daadwerkelijk zo'n stimulerend effect hebben, dan heeft dit artikel zijn doel bereikt.

NOOT

1. Dit artikel is gebaseerd op enkele workshops die ik over dit onderwerp heb gegeven, resp. voor CPS (Amersfoort, 29 januari 2003), het Congres Frans (Ede, 4 april 2003) en de Landelijke Studiedag Levende Talen (Utrecht, 1 november 2003).

LITERATUUR

Bloom, K.C. & Shuell, T.J. (1981). Effects of massed and distributed practice on the learning and retention of second-language vocabulary. *Journal of Educational Research*, 74, 245-248.

Coxhead, A. (1998). *An academic word list* (Occasional Publication No. 18, LALS). Wellington: Victoria University of Wellington.

Doyle, T., & Meara, P. (1991). *Lingo! How to learn a language*. London: BBC.

Klein-Braley, C. & Raatz, U. (1984). A survey of research on the C-Test. *Language Testing*, 1, 134-146.

Lauffer, B. & Nation, P. (1999). A vocabulary-size test of controlled productive ability. *Language Testing*, 16, 33-51.

Mondria, J.-A. (1996). *Vocabulaireverwerving in het vreemde-talenonderwijs: De effecten van context en raden op de retentie*. Academisch proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen.

Mondria, J.-A. (1997). Woorden leren: context, raden en onthouden. Hoe zit het nu écht? *Levende Talen*, 523, 476-480.

Mondria, J.-A. & Mondria-de Vries, S. (1991). Woorden leren met de handcomputer. Praktijkverslag van een leerexperiment met een bijzonder woordkaartjes-systeem. *Levende Talen*, 465, 458-461.

Mondria, J.-A. & Mondria-de Vries, S. (1997). *Het leren van woorden in het vreemde-talenonderwijs: Toepassingen voor het studiehuis* (Staalkaartenreeks nr. 4). Tilburg: MesoConsult.

Nation, I.S.P. (1990). *Teaching and learning vocabulary*. New York: Newbury House.

Nation, I.S.P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.

Verslag RUG-Netwerk Moderne Vreemde Talen. (1997). Groningen: Universitair Centrum voor de Lerarenopleiding RUG.